

Намаляване на оценяването на виновно причинените вреди от управителя на чужда работа без възлагане според българското облигационно право

Reduction of the Damages' Value Result of Coulpable Misconduct of the Intervener in Another's Affairs Without its Prior Consent under the Bulgarian Law of Obligations

Светослав Иванов¹

SUMMARY

The article treats the right given by the court to the Intervener in Another's Affairs to pay the Principal for suffering harms the damages' reduced value, according to the Bulgarian law of obligations. First, it begins with brief comparative law notes (section 1). Second, it considers the legal nature of the discussed right – or more precisely the Intervener's objection (section 2). Third, it is analysed how the Intervener should exercise its rights (section 3). Fourth, the study discusses the prerequisites of this right (section 4). Fifth, it gives some critical notes on the theories describing its legal nature (section 5). Sixth, in addition, we investigate how to hold liable the *negotiorum gestor* more heavily (section 6). Seventh, there are some

¹ Светослав Иванов, доктор по гражданско и семейно право, хоноруван преподавател по римско частно право в Юридическия факултет на Великотърновския университет, младши съдия във Великотърновския окръжен съд, svetoslav.iv.ivanov@gmail.com (Doctor of Civil and Family Law, part-time lecturer in Roman Private Law at the Faculty of Law of the University of Veliko Tarnovo, junior judge at the Veliko Tarnovo District Court, svetoslav.iv.ivanov@gmail.com).

conclusions given about the nature and the consequences of the Intervener's objections (section 7).

KEY WORDS

Benevolent Intervention in Another's Affair (*negotiorum gestio*); Benevolent Intervener (*negotiorum gestor*); Principal (*dominus negotii*); Civil law of Contract; Liability; The value of the Damages Caused by the Debtor to the creditor; Law of obligations

Отговорността на управителя (*negotiorum gestor*) за воденето на чужда работа без възлагане (*negotiorum gestio*) не е била предмет на самостоятелно научно дирене в българската доктрина досега². Настоящата статия е посветено само на част от тази проблематика, а именно на възможността съгът да намали оценката на вредите, които управителят е причинил виновно на господаря на работата (*dominus negotii*), чл. 61, ал. 3 ЗЗД. Започва се с кратки сравнително-правни бележки (т. 1). След това се продължава с правната същност на обсъжданото право на гестора или по-точно възражение (т. 2). Понаматък се изяснява начинът (съдебното и извънсъдебното) упражняване на това право – възражение (т. 3), както и неговите предпоставки (т. 4). Разгръща се и дискусията относно правната същност на субективното право по чл. 60, ал. 3 (т. 5). С оглед на бъдещия закон се изяснява възможността отговорността на гестора да бъде по-тежка (т. 6). Накрая е направено обобщение на по-важните изводи (т. 7).

² Всички препратки към нормативен акт, без да е посочено заглавието му, са относно ЗЗД от 1951 г. Съдебната практика, доколкото не е уточнено друго, е цитирана по правно-информационни системи Сиела, Апис и Лакорга, съобразени с ДВ, бр. 102/01.12.2020 г. Решение, за което не е посочено от кой съд е постановено, е на ВКС. Всеки акцентиран шрифт в текста е мой – Св. Ив. Относно терминологичните уточнения в съчинението: вж. Св. Иванов. Предпоставките за възникване на задължението на управителя от водене на чужда работа без възлагане според българското облигационно право. *Търговско право*, 2018 г., № 4, с. 14 – 17. (Цит. по-году като: „Предпоставките за възникване на задължението на управителя...”, 2018 г., № 4, респ. 2019 г., № 1“.)

1. Сравнително-правни бележки

Докаато германският законник ограничава отговорността на управителя на чужда работа до умисъл и до груба небрежност, т.е. намалява стандарта на дължимата грижа³, когато работата е предприета, за да се отклони предстояща опасност за господаря ѝ (§ 680 Bürgerliches Gesetzbuch (BGB), то романските кодекси са реципирали по по-различен начин – текстът от Улпиан, сочи, че понякога отговорността по директния gestiо-нен иск е само за „умисъл“ (*dolus*) (*D. 3.5.3.9 Ulp. l. 10 ad ed.: dolum solummodo versari*). Съгласно чл. 1374, ал. 2 от френския Code civil (C. civ.) от 1804 г. (отм.) и чл. 2030, ал. 2 от италианския Codice civile (CC) обстоятелствата, подтикнали гесторът да интервенира в чужда правна сфера могат да бъдат основание, въз основа на което съдът да намали обезщетението за вредите, за които гесторът би трябвало да отговаря, тъй като е действал виновно. Това е т.нар. във френската доктрина „голямо изключение“ (*très exceptionnelle*), тъй като се отклонява от принципа за пълно обезщетение на вредите⁴. Както изглежда във Франция се обсъжда дали то се отнася до всички задължения на управителя (да продължи работата, да предаде получено във връзка с нея и т.н.), или само до дължимата грижа. В Белгия се отстоява (например, че задължението на гестора за предаване на придобитото от водената работа не може да бъде намалено на основание чл. 1374, ал. 1 C. civ.). Подобно правило се съдържа сега в чл. 1301-1, ал. 2 C. civ. от 2016 г.: „Съдията с оглед на обстоятелствата може да нама-

³ В същия смисъл: вж. и S. Stolar. *Negotiorum gestio*. (Chapter 17.). *Restitution – Unjust Enrichment and Negotiorum Gestio*. (Volume X.) *International Encyclopaedia of Comparative Law*. Tübingen, Mohr (Paul Siebeck), the Hague-Boston-London, Martinus Nijhoff, 1984, p. 160.

⁴ Вж. напр. R. Bout. *Quasi-contrats. Jurisclasseur: Civil Code: Art. 1315 et 1315-1 à Art. 1382 à 1386*. Paris, LexisNexis, 2019, no 38, p. 8.

⁵ Срвн. посочените френски съчинения у Ch. v. Bar, *Benevolent Intervention in Another's Affairs: (PEL Ben. Int.)*. New York, Oxford University Press. Munich, Sellier, European Law Publishers, 2006, p. 252.

⁶ За белгийски автор: вж. *ibid.*, p. 252.

ли обезщетението, което се дължи на господаря на работа поради вина или небрежност на управителя⁷“.

2. Правна същност

Българското облигационно право в чл. 60, ал. 3 ЗЗД предоставя на управителя на чужда работа право да иска намаляването на оценяването на виновно причинените от него вреди на господаря с оглед на особените обстоятелства, при които е предприел работата. По своята същност това право представлява „отменително възражение“ (*exceptio peremptoria*), с което гесторът отказва окончателно обезщетяването на част⁸ от причинените от него вредите на доминуса. Налице е законово установено отстъпление „в полза на длъжника“ (*in favorem debitoris*) от началото за *restitutio in integrum*, т.е. за обезщетяване на всички преки и предвидими вреди (чл. 82), което няма еквивалент нито при контрактните, нито при деликтните задължения⁹. Казаното може да се илюстрира така: G е продал стоката на D, която се е намирала при него на влог, за да не бъде конфискувана от приближаващи вражески войски. Пазарната цена на стоката е била 1000 лв., но G я е продал за 800 лв., макар че е можел да я продаде и на пазарна цена, ако бе положил надлежно изискуемата от него грижа. Така той (G) е нанесъл вреда на D в размер на 200 лв., но го е предпазил от увреждане в размер на 1000 лв. Обезщетението, което G дължи на D размер на 200 лв., може да бъде намалено съгласно чл. 60, ал. 3 *ope exceptionis*¹⁰.

⁷ „Le juge peut, selon les circonstances, modérer l'indemnité due au maître de l'affaire en raison des fautes ou de la négligence du gérant.“

⁸ Така и А. Bénabent. *Droit des obligations. 17. edit. A jour au 13.07.2018.* Paris, LGDJ, 2019, p. 358.

⁹ По този начин: вж. Bout (2019), no 38, p. 8.

¹⁰ В това се състои действието на възражението по чл. 60, ал. 3. То не се отличава по нищо от останалите случаи, в които съгът намалява обезщетението на длъжник към кредитор. (Срвн. напр. чл. 51, ал. 2 и ал. 3, чл. 83, ал. 1, чл. 89, изр. II, чл. 92, ал. 2, чл. 190, ал. 2, чл. 195, ал. 1, чл. 210, ал. 2, чл. 230, ал. 2, чл. 265, ал. 1 *in fine*). Ето защо ефектът на чл. 60, ал. 3 не се разглежда самостоятелно, а се постулира, и то преди

Правилото на чл. 60, ал. 3 не бива да се схваща като изключение, което освобождава управителя на чуждата работа от отговорност, поради това че не бил познавал дължимата грижа (не знаел „какво“ и „как“ трябва да стори, тъй като това невежество в случая било „извинително“). Всъщност това би означавало, че вредите, които гесторът е причинил, не са били неправомерни, понеже той е положил грижата, която, макар и по изключение, да била по-лека, законът му бил вменил. Следователно победението на управителя не би могло да бъде и виновно, при което той не би могъл да носи отговорност. Критикуваното становище, застъпено *obiter dictum* от Траян Конов¹¹, е неприемливо. То влиза в пряко противоречие със закона. Член 60, ал. 3 постановява, че гесторската „отговорност може да бъде намалена“, а това ще рече, че остойносттаването на виновно причинените вреди от неполагането на дължимата грижа от гестора може да бъде по-ниско измерено, отколкото би трябвало да бъде поначало съгласно чл. 82. Възлагаше ли ЗЗД по-лека грижа върху управителя, то не би могло да се намали дължимото обезщетение: безпредметно е да се намалява оценката на вреда, която и без друго е правноирелевантна.

Чрез същите съображения следва да се отхвърли и тезата на Иван Апостолов¹² и Александър Кожухаров¹³, че правилото на чл. 60, ал. 3 следвало да се схваща като отстъпление от чл. 63, ал. 2 *in fine*, в смисъл че *negotiorum gestor* трябва да положи някаква различна грижа от *diligentia bonus pater familias*¹⁴ (напр. *diligentia quam in suis*). Прочее неприемливо е и разбирането на Константин Попов¹⁵, че чл. 60, ал. 3 властявал съда да намали само дължимата грижа: понеже определя правната

предпоставките му по методологични съображения, които обаче изискват по-обстойно изследване (вж. по-году т. 4).

¹¹ Срвн. Т. Конов. Основание на гражданската отговорност. 3. изд. *Погранични съчинения*. София, Сиела, 2010, с. 175.

¹² И. Апостолов. Облигационно право. Общо учение за облигацията. Част 1. София, БАН, 1990 г., с. 246.

¹³ А. Кожухаров. Облигационно право. Общо учение за облигационно отношение. Кн. 1. Нова редакция и допълнения, О. Герджиков. София, Софи-Р, 1996, с. 232 – 233.

¹⁴ Така Stolar (1984), р. 160, и А. Кацарски, *Прегриемане на чужда работа без пълномощие* (чл. 60 ЗЗД). *Държава и право*, 1988, № 8 – 9, с. 53 – 54.

¹⁵ К. Попов. Вогене на чужда работа без пълномощие. *Български законник*, 2 (2003), с. 69.

укоримост в поведението на длъжника при неизпълнение, длъжната грижа се напълва с конкретно съдържание от практиката, от специализацията на труда, от конкретния бранш, в който действа длъжника, и т.н. Негопустимо е в Континентална Европа съдът, който правораздава, да правосъздава правните норми, като определя по свое благоволение кое действие е правомерно и кое – не. Впрочем всичко изложено е постановено най-ясно, в сравнение с останалите романски кодификации, в чл. 1889, ал. 2 от испанския СС: „Съдилищата обаче могат да намалят измерването на обезщетението според обстоятелствата по делото.“¹⁶

3. (Извън)съдебно упражняване

Перемпторната ексцепция по чл. 60, ал. 3 може да бъде упражнено извънсъдебно при съгласие на страните, и то така, както те намерят за добре, включително и *negotiorum gestor* да бъде изцяло освободен от отговорност (чл. 365 и сл.). Доколкото все пак между управителя и господаря е налице спор относно *actio negotiorum gestorum directa*, в т.ч. и относно размера, до който вредите трябва да бъдат ограничени, то възражението по чл. 60, ал. 3 следва да бъде направено в исков процес, като преоценяването на вредите би могло да бъде извършено по усмотрението на съда¹⁷, но само частично, т.е. съдът не може да освободи управителя изцяло от отговорност¹⁸. Трябва да се отбележи, че ЗЗД се отклонява несъществено от традицията в романските кодификации да бъде негавусмислено посочено, че обезщетението се намалява от съда¹⁹. Между другото у нас днес едва ли някой се съмнява в то-

¹⁶ „Los Tribunales, sin embargo, podrán moderar la importancia de la indemnización según las circunstancias del caso“.

¹⁷ Така и Л. Диков. *Курс по българско гражданско право. Част IV. Облигационно право. Особена част. I свитък*. София, Шунка, 1947, с. 272.

¹⁸ Това приема практиката на съдилищата в щата Луизиана, САЩ, която посочена от L. Ayres, R. Landry. *The Distinction Between Negotiorum Gestio and Mandate*. *Louisiana Law Review*. 49, 1 (1988), p. 113.

¹⁹ Вж. напр. чл. 1374, ал. 2 С. civ. от 1804 г. (омм.), чл. 48, изр. II ЗЗД от 1892 г. (омм.), чл. 1889, ал. 2 от испанския СС, чл. 2030, ал. 2 от италианския СС, чл. 1301-1, ал. 2 С. civ. от 2016 г.

ва. Но подходът на българският ЗЗД има това предимство пред другите кодификации, като подчертава ясно, че обезщетението може да бъде намалено и извънсъдебно²⁰.

Би могъл да се постави следният въпрос дали не представлява възможността за управителя по чл. 60, ал. 3 ЗЗД да иска от съда намаляване на оценяването на причинените вреди едно поместативно право, упражняващо се по съдебен ред чрез конститутивен иск. В полза на подобно становище може да се приведат редица разпоредби, в които словосъчетанието „съдът може да...“ означава, че носителят на правото може да го упражни единствено чрез конститутивен иск (сравн. чл. 33, ал. 2, изр. I, чл. 92, ал. 2 ЗЗД, чл. 29, ал. 1 и ал. 3 СК, чл. 307 ТЗ). Подобно становище в интерес на истината едва ли би могло да бъде споделено. Поместативно право, упражнявано чрез иск, не може да се изведе нито от буквалното, нито логическото тълкуване на чл. 60, ал. 3 ЗЗД, във вр. с чл. 124, ал. 3 ГПК. Действително граматическият аргумент е несъстоятелен, защото в чл. 83, ал. 1, също както и в чл. 60, ал. 3, е постановено, че „съдът може да намали [гължащото се] обезщетението“ при определени обстоятелства, но това далеч не означава, че възражението за съпричиняване се упражнява чрез конститутивен иск. Впрочем, когато длъжникът предложи изпълнение във висящ процес за разваляне на договор, съдът „може“ да му даде подходящ срок за това (чл. 87, ал. 3, изр. II). Но и това право на длъжника не се упражнява чрез (конститутивен) иск.

4. Правни предпоставки

Основателността на правото на *negotiorum gestor* да иска от съда намаляване на оценяването на причинените от него виновно вреди на *dominus negotii* по чл. 60, ал. 3 е обусловено от следните предпоставки: (а) благоразумието на съда; (б) особените обстоятелства; (в) с оглед на които е предприета работата. Съдът по същество на правния

²⁰ Изследва се само възможността съдът да намали отговорността на гестора, тъй като намаляването ѝ при липса на спор между страните не представлява никаква особеност.

спор е суверенен да реши²¹ дали и доколко да бъде намалено дължимото от гестора обезщетение на доминуса. В това отношение той следва да вземе предвид, от една страна, вредата, която господарят би понесъл, ако управителят не бе предприел работата му, и от друга страна, вредата, която е настъпила от действията на управителя²². Особеността на обстоятелства, за които също трябва да гържи сметка съда в обсъжданата насока, би могла да бъде свързана било с природни бедствия: земетресение, наводнение, пожар; било с човешки действия: корабкрушение, война, стачка, пиратско нападение; било с естеството на работата: трудност, обем²³, спешност²⁴; било с някакви други фактори: напр. приятелските и хуманни чувства, подтикнали гесторът да предприеме работата²⁵. Особените обстоятелства може да се отнасят както до имуществото (например, спасяване на вещи от пожар), така и до личността (указване на долекарска помощ след ПТП) на доминуса²⁶.

²¹ В този смисъл: вж. Д. Тончев. *Коментар върху Закона за задълженията и договорите. Част I. 2. прераб. и доп. изд.* София, Чолаков, 1929, с. 356 (№ 313).

²² Така и Stolar (1984), р. 160, относно немското право.

²³ Вж. З. Сукарева. *Облигационно право. Извъндоговорни облигационни отношения.* София, Стопанство, 1998, с. 90.

²⁴ Вж. Л. Василев. *Облигационно право. Отделни видове облигационни отношения.* 2. прераб. и доп. изд. София, Наука и изкуство, 1958, с. 606, и Попов (2003), с. 69.

²⁵ Вж. Vout (2019), по 39, р. 8.

²⁶ Първоначалната редакция в проекта за чл. 1374, ал. 2 C. civ. от 1804 г. е била по-ясна. Тя е гласяла, че обстоятелствата, които дават основание на съда да намали отговорността на управителя, са свързани с приятелските чувства или с необходимостта, които са мотивирали управителят да предприеме работата. Тази редакция не е била възприета от кодификатори. Жан Беренже (08.04.1767 г. † 04.04.1850 г., френски политик, който работи във финансовия отдел на Държавния съвет около 45 г. I е участвал е в изготвянето на C. civ., CODE DE COMMERCE, CODE D'INSTRUCTION CRIMINELLE, CODE PÉNAL и др.) се е опасявал, че в този ѝ вид, разпоредбата е флагрантно формулирана, при което би се приложила за всички случаи (вж. P. A. Fenet, *Recueil complet des travaux préparatoires du Code civil. T. XIII.* Paris, Videcoq, 1836, р. 455). Така в чл. 1374, ал. 1 C. civ. при влизането му в сила през 1804 г. е била съкратена: „les circonstances [d'amitié ou de nécessité] qui l'ont conduit à se charger de l'affaire“. По-късно при съставянето на чл. 60, ал. 3 ЗЗД е посочено, че тези обстоятелства, които предоставят възможност на съда да намали оценката на вреди-

Поначало „особените обстоятелства“ по чл. 60, ал. 3 са обективни фактори. Това е безспорно. Полемика съществува по въпроса дали и субективните преживяване на управителя биха могли да бъдат основание за намаляването на неговата отговорност. Справедливо е да се отговори положително, защото, от една страна, редакцията на закона е широка и под нея може да се погледат всякакви особености обстоятелства: и от външната действителност, и от душевния свят на гестора (изрично правило в този смисъл: кн. V, чл. 2:102 *in fine* DCFR). От друга страна, преценките на управителя при предприемането на работа невинаги са обективно верни; напротив, те са погледани на обстоятелствата²⁷. Следователно, неправилността на гесторовото умозаключение не е толкова укорителна, колкото би трябвало да бъде в нормалния случай, в който например при сключването на мандата мандантът и мандатарят са имали възможност да съобразят „особеностите“ на обстоятелствата по изпълнението му. Прочее трябва да се приеме, че „особени обстоятелства“ по чл. 60, ал. 3 биха могли да бъдат и: липсата на знания, умения или опит у гестора, предприемането на работа единствено поради добросърдечност²⁸, а не поради преследването користна или някаква изключително лична цел. В случая проличава принципното начало, че: „*cuius commodum, eius incommodum*“²⁹.

За да се приложи правилото на чл. 60, ал. 3, следва да се установи, че управителят е предприел чуждата работа „с оглед на особености обстоятелства“. Такава връзка между предприемането на работата (чл. 60, ал. 1) и особените обстоятелства (чл. 60, ал. 3) е налице, в който G продава стоката на D на по-ниска цена, за не бъде конфискувана от приближаващата вражеска войска (вж. примерът по-горе в б. „б“). Обаче, ако G продаде стоката на D, понеже смята, че T му предлага изгодна

те, са „особени“. Това разрешение на българския законодател е правилно и следва да бъде адмирирано, защото при липсата на това прилагателно, буквалният прочит на закона би оставил впечатлението, че „всички“ обстоятелства биха могли да бъдат основание за намаляване на стойността на вредите, причинени от гестора. (Срвн. напр. чл. 2030, ал. 2 СС, който също визира само обстоятелства, които са подтикнали управителя да предприеме работата.)

²⁷ Вж. в този смисъл: Stolar (1984), p. 160.

²⁸ Пак там.

²⁹ „Комуто ползата, нему вредата“.

цена, която обективно не е такава, той (G) не може да се позове на чл. 60, ал. 3. Положението е същото както ако G не е знаел, че приближава армията, така и дори да е знаел, но е мародерствал. Все пак в чл. 60, ал. 3 ЗЗД не счита за необходимо управителят да е превъзмогнал, да е отклонил или да е осуетил „особените обстоятелства“. В някои случаи това дори е немислимо (напр. при земетресение). От значение за приложението на правилото по чл. 60, ал. 3 са самите факти и мотивите на гестора да предприеме работата, а не крайният резултат от действията му³⁰. Освен това, ако интервенцията на управителя беше успешна в крайна сметка, то едва ли господарят на работата би претърпял някаква вреда, при което не би се поставил и въпросът за (пре)оценяването на същата вреда.

5. Намаляване на отговорността и вината

Въз основа на всичко, прието по-горе, относно намаляването на отговорността на управителя³¹, и като се държи сметка за това, че отговорността му е виновна, а не обективна³², трябва категорично да се отхвърли твърдението, че управителят на чужда работа отговаря изключително било за *culpa levis in concreto*, било за *culpa levissima* по арг. от чл. 60, ал. 3. В чл. 60 липсва правна норма, от която да се изведе такъв режим на вината при *actio negotiorum gestorum directa*. Би било неточно и ако чл. 60, ал. 3 ЗЗД се интерпретира в светлината на § 680 BGB, а именно, че гесторът отговаря *само за dolus и culpa lata*. Възнамеряваше ли да реципира германското разрешение, отклонявайки се от традицията, прокарана с чл. 1374, ал. 2 C. civ. от 1804 г. (отм.) във романските правни системи, българският законодател би постановил това ясно, както е направил, напр., в чл. 177, ал. 2, чл. 247 ЗЗД или дори, напр., в чл. 213, ал. 3, чл. 219, чл. 273, ал. 1, чл. 282, ал. 7 от Кодекса на

³⁰ В този смисъл: вж. и Stolar (1984), p. 160.

³¹ Вж. т. 1 – 4.

³² В този смисъл срвн. E. Lorenzen. *Negotiorum gestio in Roman and Modern Civil Law*. 13 *Cornell Law Review*, 190 (1928), p. 197; и Bout (2019), no 35, p. 7.

търговското корабоплаване (КТК). Всъщност същите правила не биха могли да се приложат и по *analogia legis* (чл. 46, ал. 2, изр. II ЗНА) към отговорността по директния гестуионен иск (чл. 60, ал. 3 ЗЗД), за да бъде ограничена тя до умисъл и груба небрежност³³.

Първо, чл. 177, ал. 2 ЗЗД урежда деликтен иск. Второ, отговорността по чл. 247 ЗЗД също намира своето основание в особенния състав на непозволеното увреждане по чл. 12 ЗЗД: предаването на вещта е елемент от юридическия факт на реалния договор за заем за послужване, но не и неизпълнение на негова правна последица. Трето, чл. 213, ал. 3 КТК отново се отнася до деликтна отговорност (м.нар. в Антикчността *actio ex lege Aquiliae*) и представлява частен случай на „компенсация за виновно противоправно действие“ (*compensatio culpa*) (срвн. чл. 51, ал. 2 и чл. 83, ал. 1 ЗЗД). Увреждането на здравето и причиняването на смърт на пътника от превозвача представляват увреждане не на (да бъде превозен до съответното място), но на негативния (да не бъде увреждан) кредиторов интерес. Четвърто, чл. 219 КТК също е от непозволено увреждане. Словосъчетанието „без билет“ означава, че превозвачът е извършил превоза, без да е бил длъжен за това (вж. и заглавието на чл. 219 КТК: „Пътници без превозен договор“). Следователно задължението му е отново да удовлетвори негативния кредиторов интерес³⁴. Пето, чл. 273, ал. 1, изр. I КТК и чл. 282, ал. 7 КТК се отнасят до намаляването на обезщетението поради поведението не на длъжника, но на кредитора, който не е положил грижата на добрия стопанин, за да избегне увреждането си.

³³ Обратното впечатление остава препратката към обсъжданите разпоредби относно чл. 60, ал. 3 ЗЗД на Кристиан Таков, срвн. К. Таков (съставител). *Закон за задълженията и договорите. 8 актуализирано изд.* София, Сиби, 2015, с. 39, бел. 281.

³⁴ Когато задължението на превозвача е било породено от договор за превоз (чл. 200 и сл. КТК) или за гарение (чл. 225 и сл. ЗЗД) или от извъндоговорен източник на задължения – водене на чужда работа без възлагане (чл. 60 и сл. ЗЗД), той би могъл да бъде задължен да обезщети и позитивния кредиторов интерес.

6. Намаляване и отегчаване на отговорността

Справедливостта повелява, че щом отговорността на управителя на чужда работа би могла да бъде по-лека при определени обстоятелства, то съответно би била по-обременителна при други обстоятелства. От това са изхождали римските юристи³⁵, а също и модерните кодекси от германския правен кръг (вж. § 678 BGB)³⁶. У нас, а и в останалите романски кодификации, подобно правило поначало не се среща, при което интересът на доминуса се пренебрегва за сметка на интереса на гестора (изключение представлява испанското право: вж. чл. 1890, ал. 1 ССЕ³⁷).

³⁵ Помпоний в коментара си „Към Квинт Муций“ цитира мнението на Прокул, че управителят на чужда работа би могъл да отговаря и за *casus fortuitus*, ако е предприел съмнителна работа, която господарят не е привикнал да извършва: „Ако водиш делата на отсъстващ и незнаещ дължиш и за небрежност, и за умисъл. Но [според] Прокул понякога трябва да се отговаря и за случайно събитие, както, ако нова работа, каквато отсъстващият не е свикнал да извършва, ти водиш от негово име, като при изкупуване на нов виг стоки или влизане в някаква стопанска дейност. Защото, ако някаква вреда се пороги от това, отива към теб, а ползата, всъщност, за отсъстващия. Като за някого има печалба, за друго вреда, отсъстващият трябва да оцени печалбата с вредата“. (*D. 3.5.10 Pomp. l. 21 ad Q. M. Si negotia absentis et ignorantis geras, et culpam et dolum praestare debes. Sed Proculus interdum etiam casum praestare debere, veluti si novum negotium, quod non sit solitus absens facere, tu nomine eius geras: veluti venales novicios coemendo vel aliquam negotiationem ineundo. Nam si quid damnum ex ea re secutum fuerit, te sequetur, lucrum vero absentem: quod si in quibusdam lucrum factum fuerit, in quibusdam damnum, absens pensare lucrum cum damno debet.*)

³⁶ Вж. § 678 BGB Ако предприемането на работата е било в противоречие с действителната или предполагаемата воля на господаря и ако управителят е трябвало да знае това, той е длъжен да обезщети господаря за произлезлите вреди от предприемането на работата дори ако не е отговорен за другата вина. (Steht die Übernahme der Geschäftsführung mit dem wirklichen oder dem mutmaßlichen Willen des Geschäftsherrn in Widerspruch und musste der Geschäftsführer dies erkennen, so ist er dem Geschäftsherrn zum Ersatz des aus der Geschäftsführung entstehenden Schadens auch dann verpflichtet, wenn ihm ein sonstiges Verschulden nicht zur Last fällt.)

³⁷ Ако управителят делегира всички или част от задълженията си на друго лице, ще отговаря за действията на делегата, без да се засяга прякото задължение на последния към господаря на работата. (Si el ges-

Управителят на чужда работа у нас не отговаря за случайно събитие дори когато е предприел работа, която господарят не е извършвал обичайно³⁸. Тази празнота в българското право, макар и несъобразена с *D. 3.5.10 Pompr. l. 21 ad Q. M.* и водеща до несправедливи резултати, не може да бъде преодолена чрез аналогия (чл. 46, ал. 2 ЗНА). Възлагането на отговорност и за *casus fortuitus* върху едно лице при липсата на изрична разпоредба, но по *analogia legis*, би било неправилно. В случая не са налице условията за това: липсва подобна разпоредба, от която да се извлече отговорността за случайно събитие. Отсъстват и основания за *analogia iuris*: основните начала на българското право са, че се отговаря за вина (вж. чл. 45, ал. 1 ЗЗД), а безвиновната отговорност е изключение (срвн. напр. чл. 193, ал. 3, изр. I ЗЗД, където изрично е посочено, че се отговаря без вина).

В чл. 1891 от ССЕ е налице такова правило. То, както и § 678 BGB, трябва да бъде споделено *de lex ferenda* у нас, а именно, като се предвиди правило, че управителят отговаря за случайно събитие, когато е предприел работа, която господарят не свикнал да предприема, когато е предприел работата против волята на господаря, или когато е предприел работата изключително в собствен интерес. По този начин би се постигнало равновесие между интересите на доминуса: той, получаващ обезщетение при определени обстоятелства и за вредите, които не се дължат на вината на гестора; и интересите на гестора: неговата отговорност би могла да бъде намалена по чл. 60, ал. 3 ЗЗД³⁹.

tor delegare en otra persona todos o algunos de los deberes de su cargo, responderá de los actos del delegado, sin perjuicio de la obligación directa de éste para con el propietario del negocio).

³⁸ В този смисъл: вж. Stolar (1984), p. 157, както и цит. от него F. Goré. Gestion d'affaires. P. Raynaud, M. Vanel, Dalloz. *Encyclopédie Dalloz civile. Répertoire de droit civil IV. 2e éd.* Paris, Dalloz, 1972, pp. 140 – 141, относно френското право.

³⁹ Впрочем обсъжданата отговорност на „управителя“ за случайно събитие няма да бъде от *actio negotiorum gestorum directa*, понеже не са налице основанията за възникването му: вмешателят предприема несъществуваща готовогава работа или работата при *prohibitio domini*, или работа изключително в свой интерес, срвн. С. Иванов. Предпоставките за възникване на задължението на управителя от водене на чужда ра-

Заклучение

С оглед на всичко, изложено по-горе (т. 2 – 6), би могло да се обобщи, че разпоредбата на чл. 60, ал. 3 предоставя на управителя право да иска намаляване на оценката на виновно причинените от него вредите на гоминуса с оглед на особените обстоятелства, при които е предприел работата. В чл. 60, ал. 3 е уредено перемпторно възражение – законово установено отстъпление в полза на длъжника от началото за обезщетяване на всички преки и предвидими вреди (чл. 82). Възражението на гестора по чл. 60, ал. 3 може да бъде упражнено и извънсъдебно, но при съгласие между него и гоминуса; тогава той може да бъде изцяло освободен от отговорност. При липса на консенсус между страните възражението следва да се упражни по съдебен ред, при което, ако са налице предпоставките му: благоразумието на съда и „особени обстоятелства“, с оглед на които е предприета работата, управителят може да бъде частично освободен от отговорност.

Цитирани източници

Ayres, L., R. Landry. *The Distinction Between Negotiorum Gestio and Mandate. Louisiana Law Review*, 49 (1988), pp. 110 – 141.

Bar, Ch. v. *Benevolent Intervention in Another's Affairs: (PEL Ben. Int.)*. New York, Oxford University Press; Munich, Sellier, European Law Publishers, 2006.

Bénabent, A. *Droit des obligations. 17. edit. A jour au 13.07.2018*. Paris, LGDJ, 2019.

Bout, R. *Quasi-contrats. Jurisclasseur: Civil Code: Art. 1315 et 1315-1 à Art. 1382 à 1386*. Paris, LexisNexis, 2019.

Fenet, P. A. *Recueil complet des travaux préparatoires du Code civil. T. XIII*. Paris, Videcoq, 1836.

Goré, F. *Gestion d'affaires. P. Raynaud, M. Vanel, Dalloz. Encyclopédie Dalloz civile. Répertoire de droit civil IV. 2e éd.* Paris,

бота без възлагане според българското облигационно право. *Търговско право*, 4 (2018), с. 31 – 33; *ibid.*, 1 (2019), с. 30 – 41), Отговорността с оглед на бъдещия закон би била едиг специален деликтен състав.

Dalloz, 1972, pp. 140 – 141.

Lorenzen, E. *Negotiorum gestio in Roman and Modern Civil Law*. 13 *Cornell Law Review*, 190 (1928), pp. 190 – 210.

Stolar, S. *Negotiorum gestio (Chapter 17.) Restitution – unjust enrichment and negotiorum gestio. (Volume X.) International Encyclopaedia of Comparative Law*. Tübingen, Mohr (Paul Siebeck), the Hague-Boston-London, Martinus Nijhoff, 1984.

Апостолов, И. *Облигационно право. Общо учение за облигацията. Част 1*. София, БАН, 1990 (Apostolov, I. *Obligatsionno pravo. Obshto uchenie za obligatsiyata. Chast 1*. Sofia, BAN, 1990).

Василев, Л. *Облигационно право. Отделни видове облигационни отношения. 2. прераб. и доп. изд.* София, Наука и изкуство, 1958 (Vasilev, L. *Obligatsionno pravo. Otdelni vidove obligatsionni otnoshenia. 2. prerab. i dop. izd.* Sofia, Nauka i izkustvo, 1958).

Дуков, Л. *Курс по българско гражданско право. Част IV. Облигационно право. Особена част. I свитък*. София, Шпунка, 1947 (Vasilev, L. *Obligatsionno Dikov, L. Kurs po balgarsko grazhdansko pravo. Chast IV. Obligatsionno pravo. Osobena chast. I svitak. Sofia, Shipka, 1947 pravo. Otdelni vidove obligatsionni otnoshenia. 2. prerab. i dop. izd.* Sofia, Nauka i izkustvo, 1958).

Иванов, С. *Предпоставките за възникване на задължението на управителя от водене на чужда работа без възлагане според българското облигационно право. Търговско право*, 4 (2018); 1 (2019), (Ivanov, S. *Predpostavkite za vaznikvane na zadalzhenieto na upravatelya ot vodene na chuzhda rabota bez vazlagane spored balgarskoto obligatsionno pravo. Targovsko pravo*, 4 (2018); 1 (2019)).

Кацарски, А. *Предприемане на чужда работа без пълномощие (чл. 60 ЗЗД). Държава и право*, 8, 9 (1988), с. 48 – 55 (Katsarski, A. *Predpriemane na chuzhda rabota bez palnomoshtie (chl. 60 ZZD). Darzhava i pravo*, 8, 9 (1988), s. 48 – 55).

Кожухаров, А. *Облигационно право. Общо учение за облигационно отношение. Кн. 1. О. Герджиков (нова ред. и доп.)*. София, Софи-Р, 1996 (Kozhuharov, A. *Obligatsionno pravo. Obshto uchenie za obligatsionno otnoshenie. Kn. 1. O. Gerdzhikov (nova red. i dop.)*. Sofia, Sofi-R, 1996).

Конов, Т. *Основание на гражданската отговорност. 3. изд. Подбрани съчинения*. София, Сиела, 2010 (Konov, T. *Osnovanie na grazhdanskata otgovornost. 3. izd. Podbrani sachinenia*. Sofia, Siela, 2010).

Попов, К. Водене на чужда работа без пълномощие. *Български законник*, 2 (2003), с. 68 – 70 (Popov, K. Vodene na chuzhda работа bez palnomoshtie. *Balgarski zakonnik*, 2 (2003), s. 68 – 70).

Сукарева, З. *Облигационно право. Извъндоговорни облигационни отношения*. София, Странство, 1998 (Sukareva, Z. *Obligatsionno pravo. Izvandongovorni obligatsionni otnoshenia*. Sofia, Stranstvo, 1998).

Таков, К. (съставител). *Закон за задълженията и договорите. 8 актуализирано изд.* София, Сиби, 2015 (Takov, K. (sastavitel), *Zakon za zadalzheniyata i dogovorite. 8 aktualizirano izd.* Sofia, Sibi, 2015).

Тончев, Д. *Коментар върху Закона за задълженията и договорите. Част I. 2. прераб. и доп. изд.* София, Чолаков, 1929 (Tonchev, D. *Komentar varhu Zakona za zadalzheniyata i dogovorite. Chast I. 2. prerab. i dop. izd.* Sofia, Cholakov, 1929).